

Kohtunike distsiplinaarkolleegiumi tegevuse ülevaade aastatel 2010 kuni 2012

riigikohtunik Harri Salmann

Lugupeetud kohtunikud ja külalised!

Käesolevas ettekandes käsitlen kohtunike distsiplinaarpraktikat kolme aasta jooksul, s.o aastatel 2010 kuni 2012.

1. Kolm aastat tagasi, s.o 12. veebruaril 2010. a Tallinnas toimunud kohtunike täiskogul peetud ettekandes märkisin, et selleks ajaks oli algatatud distsiplinaarmenetlusi kohtunike suhtes 55 korral. Järgneva kolme aasta jooksul algatati distsiplinaarmenetlusi veel 8 korral, nendest 2010. aastal 5 korral, 2011. aastal 2 korral ja 2012. aastal 1 korral. Seega - 2012. aasta lõpu seisuga oli algatatud distsiplinaarmenetlusi kokku 63 korral.

2. Nimetatud kaheksa juhtumi puhul olid distsiplinaarmenetluse algatajateks:

Tartu Maakohtu esimees – 1 korral, Tallinna Halduskohtu esimees – 1 korral, Tallinna Ringkonnakohtu esimees – 2 korral, õiguskantsler – 2 korral ja Riigikohtu esimees – 2 korral.

Tallinna Ringkonnakohtu esimees algatas järelevalve korras kaks distsiplinaarmenetlust oma tööpiirkonna 2 maakohtu kohtuniku suhtes. Tartu Ringkonnakohtu esimees ei algatanud distsiplinaarmenetlusi ühegi oma tööpiirkonna esimese astme kohtuniku suhtes. Seejuures kumbki ringkonnakohtu esimees ei algatanud distsiplinaarmenetlusi ka oma ringkonnakohtu kohtunike suhtes. Riigikohtu esimees algatas 2 distsiplinaarmenetlust maakohtu kohtunike suhtes, kuid ringkonnakohtunike ja riigikohtunike suhtes ei ole distsiplinaarmenetlusi algatatud. Riigikohtu esimehe suhtes ei ole samuti nimetatud ajaperioodil distsiplinaarmenetlust algatatud. Õiguskantsler algatas 2 distsiplinaarmenetlust – ühe halduskohtuniku suhtes ja teise maakohtu kohtuniku suhtes. Eeltoodust järeldub, et distsiplinaarsüüdistused esitati ja distsiplinaarmenetlus algatati vaid esimese astme kohtunike suhtes.

3. Distsiplinaarmenetlused algatati kohtute lõikes järgmiselt: Tartu Maakohtu kohtunike suhtes 3 korral, Harju Maakohtu kohtunike suhtes 2 korral, Pärnu Maakohtu kohtuniku suhtes 1 korral, Tallinna Halduskohtu kohtuniku suhtes 1 korral ja Tartu Halduskohtu kohtuniku suhtes 1 korral.

4. Distsiplinaarsüüdistuse saanud kohtunikest olid 5 mehed ja 3 naised.

5. Distsiplinaarmenetlused algatati kohtute seaduse § 87 lg 2 alusel, kus sätestatakse, milliste distsiplinaarsüüteo tunnuste ilmnemisel võib distsiplinaarmenetluse algatada. Sellisteks süülisteks tegudeks on: 1) ametikohustuste täitmata jätmine, 2) ametikohustuste mittekohane täitmine ja 3) vääritud teo tegu.

Ametikohustuste mittekohase täitmise tõttu algatati distsiplinaarmenetlusi 5 korral, ametikohustuste täitmata jätmise tõttu algatati menetlusi 3 korral ja vääritud teo toimepanemise tunnustel 1 korral. Seejuures ühes distsiplinaarsüüdistuses sisaldas kaks süülist teo: ametikohustuste täitmata jätmine ja vääritud teo toimepanemine.

6. Distsiplinaarsüüdistuse esitamise ja distsiplinaarmenetluse algatamise põhjuseks oli enamikel juhtudel kohtumenetluse normi ilmselge ja oluline rikkumine, mis tõi kaasa isiku õiguste rikkumise ja millega kaasnes ka isiku põhiõiguste rikkumine. Distsiplinaarsüüdistustes märgiti järgmisi rikkumisi:

- 1) menetlustoimingute tegemisega venitati ebamõistlikult kaua või jäeti need üldse tegemata;
- 2) kohtuasjad seisis ebamõistlikult kaua ja jäid lahendamata mõistliku aja jooksul;
- 3) kohtuotsuse tervikteksti kuulutamise viivitati ebamõistlikult kaua;
- 4) esitatud määruskaebus jäeti kohtuniku poolt menetlemata, millega rikuti isiku kaebeõigust;
- 5) kohtuistung kriminaalasjas viidi läbi, ilma et oleks sellest teatatud kohtualusele ja kaitsjale, ning istung toimus ilma nende osavõtuta, millega rikuti kaitseõigust;
- 6) kohtunik jättis põhjendamatu kaebuse menetlusse võtmata halduskohtu pädevuse puudumise tõttu ja tagastas kaebuse läbivaatamatult, millega takistas isiku juurdepääsu õigusemõistmisele;
- 7) kohtunik avaldas tsiviilasjas kohtuistungil valeandmeid, allkirjastas kohtuistungil protokollid, mis ei vastanud istungi tehiludele, kajastas kohtumääruses faktilisi asjaolusid, mida kohtuliku uurimise käigus tegelikult ei tuvastatud ning viitas dokumendile (esindaja arvamusele), mida kohtuniku käsutuses määruse koostamise ajal ei olnud;
- 8) kohtuniku suhtlemise stiil ja suhtlemise intensiivsus selle piirkonna advokaatidega on sellised, mis ei aita kaasa ausa ning erapooletu õigusemõistmise maine hoidmisele;
- 9) kohtunik ei ole täitnud enesetäiendamise kohustust;
- 10) kohtunik oli ametnikega kõneldes ärritunud, kasutas kõrgendatud hääletooni ja ebatsensuurseid sõnu ning solvavaid väljendeid ja andis mõista, et võib teha nii, et isik võib kaotada töö.

7. Distsiplinaarkolleegium tegi sellel ajaperioodil 6 otsust ja 2 määrust. Üks distsiplinaarmenetlus oli algatatud 2012. aasta lõpus ja otsus selles asjas tehti 8. jaanuaril 2013. Ühe kohtuniku suhtes algatati distsiplinaarmenetlus sellel perioodil kahel korral, seejuures oli teda ka varem ühel korral karistatud.

8. Distsiplinaarsüüdistusi kontrollides ja asju lahendades tehti kaheksast menetletud asjast 5 süüdimõistvat otsust. Karistuseks mõisteti kolmel korral noomitus ja ühel korral ametipalga vähendamine 15% kümne kuu jooksul. Ühel korral mõistis distsiplinaarkolleegium kõige raskema karistuse – kohtuniku ametist tagandamise.

Ametist tagandamise otsuses leidis kolleegium, et kohtunik on ilmselgelt rikkunud nõuet kohtuasjad mõistliku aja jooksul ette valmistada ja lahendada. Kohtunikul need kohtuasjad lihtsalt seisis, ta ei teinud pikema aja jooksul nendes ajades menetlustoiminguid. Teised kohtunikud püüdsid teda kahel korral nn vanade asjade lahendamisel järele aidata, kuid selline abi ei andnud loodetud tulemusi, vanade asjade jääki ei suutnud kohtunik likvideerida. Ka kohtu esimees juhtis korduvalt kohtuniku tähelepanu vajadusele menetleda nn vanu asju, kuid kohtunik ei soovinud muuta oma tööstiili ja otsis pigem õigustusi oma tegematajätmistele. Kolleegium pidas kohtuniku käitumist ka üleolevaks, sest distsiplinaarkolleegium oli teda juba varem karistanud menetlustoimingutega viivitamise eest, sh ka ühe kohtuasja menetlemisel, mille kohtunik jättis aga ikkagi kahe aasta jooksul menetlemata ja mille kohta esitati uus süüdistus. Kohtunik vaidlustas distsiplinaarkolleegiumi otsuse Riigikohtu üldkogus, kuid üldkogu jättis tema kaebuse rahuldamata ja distsiplinaarkolleegiumi otsuse muutmata.

9. Peale süüdimõistvate otsuste tegi distsiplinaarkolleegium ka 2 õigeksmõistvat otsust. Õigeksmõistvaid otsuseid tehes leidis kolleegium ühel juhul, et distsiplinaarmenetluse käigus ei ole leidnud tõendamist kohtuniku enesetäiendamise kohustuse mittetäitmine ja selle kohta ei ole esitatud ka tõendeid. Teise juhtumi puhul leiti, et kuigi kohtunik tõlgendas õigusnormi Riigikohtu praktikast erinevalt, ei saanud seda eksimust pidada antud juhul tahtlikuks või raskeks ning see ei takistanud kinnipeetava juurdepääsu õigusemõistmisele ja toonud kaasa ka tema põhiõiguste rikkumist.

10. Kahe distsiplinaarasja menetlus lõpetati määrusega, sest süüdistuse saanud kohtunikud esitasid distsiplinaarmenetluse ajal lahkumisavalduse ja Vabariigi President vabastas nad ametist. Seejuures need kohtunikud haigestusid pärast distsiplinaarmenetluse algatamist, olid kaua aega haiged ja seetõttu ei olnud võimalik pidada ka istungit. Menetlust lõpetades tõdes kolleegium, et distsiplinaarmenetluse jätkamiseks puudub seaduslik alus, sest kohtute seaduse § 94 lg 1 kohaselt saab distsiplinaarkolleegium arutada vaid kohtuniku distsiplinaarsüütegu ja kuna Vabariigi President oli kohtunikud ametist vabastanud, siis oli nende teenistussuhe lõppenud ja ei olnud enam seaduslikku alust algatatud distsiplinaarasja edasiseks menetlemiseks.

11. Kohtute seaduse § 88 lg 6 kohaselt distsiplinaarkaristus kustub automaatselt, kui kohtunik ei ole ühe aasta jooksul pärast distsiplinaarkolleegiumi otsuse jõustumist pannud toime uut süütegu. Distsiplinaarkolleegiumile ei esitatud ka avaldusi karistuse ennetähtaegseks kustutamiseks.

12. Kõik jõustunud distsiplinaarkolleegiumi lahendid avaldatakse Riigikohtu veebilehel, kus on võimalik nendega tutvuda. Kolleegiumi lahendite avaldamisel lähtutakse seaduses ettenähtud piirangutest. Kui kohtuniku distsiplinaarkaristus on kustunud või ennetähtaegselt kustutatud, siis võetakse lahend veebilehelt maha.

13. Lõpetuseks soovin ma juhtida lugupeetud kohtunike tähelepanu sellele, et te:

- 1) menetleksite kohtuasju mõistliku aja jooksul ja
- 2) säilitaksite oma töös rahu ja väärkuse ning väldiksite tegevust, mis võiks heita varju kohtunikukonnale ja õigusemõistmisele.

Täna tähelepanu eest!